

“COUNTABLE/UNCOUNTABLE NOUNS, SOME/ANY”

*Andijon davlat chet tillar instituti
ingliz filologiyasi, o‘qitish metodikasi
va tarjimashunoslik fakulteti
Ta’lim yo‘nalishi: Tarjima nazariyasi
va amaliyoti 1-kurs 101-guruh talabasi*

Ruziyeva Rayyona

*Ilmiy rahbar: “Gid hamrohligi,
madaniyatlararo muloqot va
tarjimashunoslik”*

kafedrasi o‘qituvchisi :

To‘raxon Abduraxmonov.

ANNOTATSIYA: Ushbu tezis audio va video kontentni tarjima qilish jarayonining nazariy, texnik va amaliy jihatlarini keng qamrovda tahlil qiladi. Multimediyaviy kontentning global axborot makonida tutgan o‘rni, tarjima jarayonining dolzarbligi, shuningdek, subtitr, dublyaj, transkripsiya, sinxronlashtirish va lokalizatsiya jarayonlarining asosiy tamoyillari bayon etiladi. Ishda media tarjimada uchraydigan muammolar, ularni bartaraf etish usullari, zamonaviy texnologiyalarning ta’siri va tarjimon malakasiga qo‘yiladigan talablar ham keng yoritiladi. Tadqiqot media tarjimaning nazariy ahamiyati va amaliy qo‘llanilish imkoniyatlarini ochib berishga xizmat qiladi.

KIRISH

Bugungi kunda axborot almashinuvi misli ko‘rilmagan darajada kengayib, multimediyaviy platformalar inson hayotining ajralmas qismiga aylanmoqda. Audio va video kontent maktab ta’limidan tortib kinematografiya, jurnalistika, treninglar, reklama industriyasi va blogerlik sohasigacha bo‘lgan ko‘plab yo‘nalishlarda faol qo‘llanmoqda.

Turli tillarda yaratilgan materiallarga bo‘lgan ehtiyojning ortishi esa media tarjimaning ahamiyatini yanada oshirmoqda.

An’anaviy matn tarjimasidan farqli ravishda, audio va video materiallar tarjimasini ko‘p qatlamli bo‘lib, unda eshitiladigan nutq, tasvir, fon tovushlari, intonatsiya, mimika va madaniy kontekst bir butun holda o‘z aksini topadi. Shu sababli media tarjima yuqori malaka, texnik bilim, madaniy sezgirlik va shaxsiy tahliliy yondashuvni talab qiladi. Texnologiyalarning tez rivojlanishi, sun’iy intellektning kirib kelishi va onlayn platformalarning keng qo‘llanilishi media tarjimaning yangi bosqichga ko‘tarilishiga sabab bo‘lmoqda.

Ushbu ishda media tarjimaning asosiy jarayonlari, ularning mohiyati, o‘ziga xos xususiyatlari hamda tarjimonning roli keng yoritiladi.

ASOSIY QISM

1. Media tarjimaning mazmuni va o‘ziga xosliklari

Media tarjima — bu multimediaviy axborotni (audio, video yoki aralash formatdagi materiallarni) boshqa tilga moslashtirish jarayonidir. Uning mazmuni faqatgina matn tarjima qilish bilan cheklanmaydi; unda:

- nutqning ohangi, urg‘usi va intonatsiyasi;
- fon tovushlari va atmosfera;
- mimika va jestlar;
- madaniy realiyalar;
- vizual kontekst kabi elementlar ham hisobga olinadi.

Shu sababli media tarjima psixologik, lingvistik va texnik bilimlarning uyg‘unlashuvini talab qiladi.

2. Media tarjimaning asosiy turlari

2.1. Transkripsiya

Transkripsiya — audio yoki video materialdagi nutqni to‘liq matn shaklida yozib olish jarayoni. Jarayon quyidagi sabablar bilan muhim:

- subtitr tayyorlash uchun asos bo‘ladi;
- dublyaj matni shu bosqichdan kelib chiqadi;
- og‘zaki nutqning aniq mazmunini topishda yordam beradi.

Transkripsiyada talaffuzning aniqligi, shovqin darajasi, nutq tezligi kabi omillar katta rol o‘ynaydi.

2.2. Subtitr yaratish

Subtitr — video tasvir ostiga joylashtiriladigan matnli tarjima shakli. U juda ko‘p media mahsulotlarda qo‘llanadi. Subtitr yaratish jarayonida:

- matnning uzunligi cheklanadi;
- o‘qilish tezligi hisoblanadi;
- vaqt kodlari sekund va freymlar bo‘yicha moslanadi;
- nutqdan chetga chiqmaslik, lekin mazmunni qisqa va aniq berish talab etiladi.

Subtitrlar ikki turga bo‘linadi:

- 1) to‘liq subtitr (har bir jumla tarjimasini),
- 2) qisqartirilgan subtitr (asosiy mazmun).

2.3. Ovozli dublyaj

Dublyaj eng murakkab media tarjima shakllaridan biridir. Unda:

- barcha ovozlar qayta yoziladi;
- aktyorlar ovozi orqali yangi emosional muhit yaratiladi;
- lablar harakati sinxronlashtiriladi;

– ovoz rejissor, aktyor, tarjimon va texnik mutaxassislar jamoaviy ishlaydi.

Dublyaj qimmat jarayon bo‘lsa-da, professional ishlab chiqilganda, tomoshabin original tilni sezmaydi.

2.4. Ovoz ustiga o‘qish

Ovoz ustiga o‘qish jarayonida original ovoz past fonda qoldiriladi va ustidan tarjima matni o‘qiladi. Ko‘pincha:

- intervyu,
- hujjatli filmlar,
- yangiliklar,
- ma’ruzalar uchun qo‘llanadi.

U subtitr va dublyaj o‘rtasidagi aralash shakl bo‘lib, iqtisodiy jihatdan ham tejamli sanaladi.

3. Sinxronlashtirish va texnik talablar

Sinxronlashtirish media tarjimaning markaziy jarayonidir. Unda:

- subtitrlar vaqt kodlari bilan to‘g‘ri joylashtirilishi,
- dublyaj ovozi lablar bilan mos kelishi,
- nutqning urinishlari original ritmga mos tushishi talab qilinadi.

Sinxronlik yo‘qolsa, tomoshabinning kontentni qabul qilishi qiyinlashadi.

4. Madaniy moslashtirish (lokalizatsiya)

Media tarjimaning eng muhim bosqichlaridan biri — lokalizatsiyadir. Unda:

- hazillar,
- jargonlar,

- madaniy realiyalar,
- o‘ziga xos iboralar,
- tarixiy ishoratlar

moslashtiriladi. Masalan, inglizcha "break a leg" iborasini so‘zma-so‘z tarjima qilib bo‘lmaydi. Tarjimon mazmunga mos ekvivalent topishi kerak.

5. Zamonaviy texnologiyalarning o‘rni

Bugungi texnologiyalar media tarjima jarayonini yengillashtiradi:

- avtomatik transkripsiya dasturlari;
- subtitr generatsiya tizimlari;
- sun‘iy intellekt ovoz sintezi;
- mashina tarjimasi;
- onlayn subtitr editorlari;
- ovozli tahrir vositalari.

Biroq yakuniy natijani sifatli qilish uchun inson tahriri zarur bo‘lib qolmoqda.

6. Media tarjimada uchraydigan muammolar

Jarayon davomida quyidagi muammolar kuzatiladi:

- nutqning tezligi yoki notoza talaffuz;
- shovqin sababli nutqning tushunarsizligi;
- kontekst yetishmasligi;
- jarangdor iboralarni moslashtirish qiyinligi;
- subtitr uzunligining cheklanganligi;
- texnik sinxronizatsiya xatolari.

Ularni hal qilish tarjimonning malakasi, texnik savodxonligi va tajribasiga bog‘liq.

XULOSA

Audio va video kontentni tarjima qilish zamonaviy media makonida juda muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ko‘p bosqichli, murakkab va mas’uliyatli jarayondir. Subtitr, dublyaj, transkripsiya va sinxronlashtirish jarayonlarining har biri o‘ziga xos qiyinchiliklarga ega. Madaniy moslashtirish media tarjimaning eng nozik nuqtalaridan biri bo‘lib, tarjimondan madaniy bilim, til sezgirligi va kontekstni chuqur anglashni talab qiladi.

Texnologiyalar jarayonni yengillashtirsada, sifatli va professional media tarjima uchun inson omili, tarjimonning mahorati va tajribasi hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Ushbu ish media tarjimaning ahamiyatini keng yoritib, sohaga oid ilmiy va amaliy bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva, M. Tarjimaning nazariy asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti, 2020.
2. Qosimov, S. Media tarjima va lingvokulturologiya. – Toshkent: Akademiya, 2021.
3. Baker, Mona. In Other Words: A Coursebook on Translation. – Routledge, 2018.
4. Díaz Cintas, Jorge & Remael, Aline. Audiovisual Translation: Subtitling. – Routledge, 2014.
5. Chaume, Frederic. Audiovisual Translation: Dubbing. – Routledge, 2020.
6. Gambier, Yves (Ed.). Handbook of Translation Studies. – John Benjamins Publishing, 2019.
7. Pérez-González, Luis. Audiovisual Translation: Theories, Methods and Issues. – Routledge, 2014.
8. O‘zbekiston Respublikasi Matbuot va Media Agentligi rasmiy materiallari.

9. Subtitling Standards and Guidelines. European Captioning Institute, 2021.
10. AI-Based Transcription and Dubbing Technologies. Google & Adobe Tech Reports, 2022.